

ANALÝZA PREKLADU SERIÁLU ŽENY Z RODU GILMOROVCOV

Emília Borzová

Emília Borzová je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo anglický jazyk a kultúra – nemecký jazyk a kultúra. Počas štúdia sa zamerala na kritiku prekladu a zaujíma sa najmä o preklad audiovizuálnych diel. Momentálne pracuje pre švajčiarsku firmu pôsobiacu v oblasti IT a popri práci sa venuje prekladom, predovšetkým odborným. V budúcnosti by sa rada zamerala na preklad audiovizuálnych diel, a to po teoretickej aj praktickej stránke.

ÚVOD

Preklad audiovizuálnych diel je na Slovensku nepreskúmanou oblasťou. Slovenští teoretici sa ich prekladu venujú iba okrajovo alebo vôbec. Pri preklade filmov alebo seriálov platia všeobecné postupy aplikovateľné pri preklade akéhokoľvek iného diela. Audiovizuálne diela sú však obohatené o ďalšie dve zložky: zvukovú a obrazovú, ktorá sa pri preklade dialógových listín musí bezpodmienečne zohľadňovať. Pri sledovaní televízie sme si mnohokrát všimli nesúlad obrazu so zvukom, umelo pôsobiace dialógy a repliky, ktoré akoby nepatrili do uvedenej scény, a tak sme sa začali bližšie zaujímať o prekladateľskú prax v tejto oblasti. Zamerali sme sa na preklad prvých dvoch sérií seriálu Ženy z rodu Gilmoreovcov, predovšetkým na interpretáciu pôvodných replík s ohľadom na obsahovú a vizuálnu stránku anglického originálu. Seriál Ženy z rodu Gilmoreovcov je plný veľmi autentických a rôznorodých postáv a je priam presýtený kultúrou (či už americkou alebo inou).

1 PÁR SLOV O SERIÁLI

Seriál Ženy z rodu Gilmoreovcov je americký komediálno-dramatický seriál. Dej sa odvíja vo fiktívnom mestečku Stars Hollow, ktoré je zasadené do reálneho pro-

stredia a nachádza sa neďaleko mesta Hartford, ktoré leží v americkom štáte Connecticut. Seriál sa stal populárnym najmä vďaka vzťahu hlavných predstaviteľiek.

Hlavnou charakteristickou črtou seriálu je rýchly dialóg, ktorý je plný odkazov na americkú pop-kultúru, ako aj zahraničnú kultúru. Spomína sa v ňom mnoho kníh, filmov, seriálov, hudobných skupín, reálií a pod.

2 PREKLAD SERIÁLOVÝCH REPLÍK

„Pri všetkých prekladateľských činnostiach ide v podstate o to isté, o adekvátny prenos invariantnej informácie z východiskového textu do cieľového textu“ (Keníž, 2008, s. 6). Ak uplatníme toto pravidlo a pozrieme sa na preklad seriálových replík z teoretickej stránky, môžeme aplikovať teoretické postupy a poznatky, ktoré sa uvádzajú v literatúre venovanej prekladu dramatických diel.

Teoretických prác o preklade dramatických diel je ako šafranu a problematike sa zväčša venujú iba okrajovo, prác o preklade seriálových, prípadne filmových replík je ešte menej. V oboch prípadoch však ide o preklad rovnakého typu predlohy, t.j. scenára. Od klasického umeleckého prekladu, napr. románov alebo poviedok, sa však preklad scenára odlišuje tým, že text je obohatený o vizuálnu stránku a jeho „účinnok sa neobmedzuje výhradne na slová“ (Vilikovský, 2008, s. 14). Divák vidí hercov, ktorí sa dostávajú do kontaktu s predmetmi na scéne, intonujú a gestikulujú, čím dávajú samotnej interpretácii diela ďalší rozmer, ktorý sa musí pri preklade nutne zohľadniť. Rozdiel je v tom, že prekladateľ sa pri preklade seriálových replík musí držať pevnej, nemennej vizuálnej predlohy, ktorá vznikla v cudzojazyčnom prostredí, čím prekladateľa pri práci ešte viac „zväzuje“.

3 VIZUÁLNA STRÁNKA AKO NEOCENITEĽNÁ SÚČASŤ PREKLADU SERIÁLOVÝCH REPLÍK

Ján Vilikovský vo svojom príspevku Čo už nie je preklad uvádza, že „podmienkou prekladu je reprodukovať všetky relevantné komponenty – teda nie len lingvistickú stránku, ale aj jeho emocionálne, estetické a intelektuálne pôsobenie“ (2008, s. 9). Toto pravidlo je všeobecne platné, avšak v prípade prekladu románu, poviedky alebo drámy má prekladateľ relatívne voľnú ruku, pretože sa nemusí pridŕžovať obrazu, ktorý je v prípade prekladu seriálových (rovnako aj filmových) replík nemenný.

V dramatických textoch, a teda aj pri preklade seriálových replík „treba reprodukovať spôsob správania a hovorenia postáv komplexne, prostredníctvom ich prehovorov a gestikulácie“ (Petraško, 2008, s. 69). Vizuálna stránka teda

zohráva v prípade prekladu seriálových replík kľúčovú úlohu. Herci sa dostávajú do styku s predmetmi, komunikujú medzi sebou a táto komunikácia im zaberá určitý čas, ktorý je nemenný, a teda záväzný, komentujú predmety a udalosti vo svojom okolí bez toho, aby ich najprv pomenovali (kývnu hlavou, ukážu rukou, a pod.), a ich prejav sa tak stáva neoddeliteľnou súčasťou prekladu. Ak sa tieto faktory pri preklade dialógovej listiny neberú do úvahy, dochádza vo výslednom diele k významovým, miestami nezrozumiteľným a nelogickým posunom.

3.1 Úprava dialógov

Najcharakteristickejšou črtou a zároveň najzväzujúcejším prvkom pri preklade seriálových replík je fakt, že hercom vidíme v mnohých scénach na ústa, tzn. vidíme, ako vyslovujú a ako dlho im trvá reprodukcia replík. Súčasťou ich prejavu sú tiež citoslovčia a iné zvuky: ochkajú, achkajú, zívajú, vzdychajú, kýchajú a pod. Prekladateľ teda stojí pred ťažkou úlohou – musí repliky prispôbiť tak, aby zachoval myšlienku a dĺžku pôvodnej repliky, pričom dialóg musí pôsobiť prirodzene a byť plynulý, a do tohto musí ešte zakomponovať aj mimojazykové prejavy hercov, ktoré dotvárajú atmosféru danej scény. O čosi jednoduchšia situácia nastáva, ak je herec mimo záberu (napr. telefonuje a je na druhej strane linky, kričí z dialky a pod.), prípadne stojí chrbtom ku kamere.

Vo všeobecnosti je viditeľný trend zrýchľovania seriálových dialógov. V prípade seriálu *Ženy z rodu Gilmorovcov* však musíme brať do úvahy fakt, že predstaviteľky hlavných postáv hovoria dokonca ešte rýchlejšie, ako je v súčasnosti na televíznych obrazovkách zvykom. Deborah Tannen vo svojom článku pre noviny *The Washington Post* uvádza, že hoci tradične scenáristi počítajú s tým, že jedna strana scenára zaberie v seriáli, resp. filme minútu, pri seriáli *Ženy z rodu Gilmorovcov* sa ráta s jednou stranou scenára na 20 až 25 sekúnd (2003). Je to najmä preto, lebo tvorcovia chceli, aby dialóg pôsobil prirodzene a moderne. Zároveň to znamená, že na malom priestore sa nachádza množstvo informácií a každé slovo je veľmi dobre zvolené a premyslene umiestnené. Protagonisti si vymieňajú množstvo rýchlych a úsečných replík, často plných odkazov na literárne, hudobné alebo kinematografické diela, komentujú udalosti z minulosti (predchádzajúcich dielov seriálu) alebo spomínajú svojich známych bez toho, aby vysvetlili, o čo alebo o koho ide. Tento spôsob komunikácie je typický pre blízke osoby, ktoré si navzájom rozumejú, a vysvetlenie teda nie je nutné.

Pri preklade seriálových replík je potrebné brať do úvahy aj spôsob, akým postava komunikuje, keďže to do veľkej miery dotvára jej charakter. Ak sa prekladateľ riadi iba scenárom, môže sa stať, že pôvodne ironická poznámka stratí svoj

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

význam a z dabingu sa tak úplne vytratí zmysel. Mimika herca navyše nebude zodpovedať tónu hlasu dabingového herca, čo na vnímavejšieho diváka môže pôsobiť rušivo.

Postavy v seriáli Ženy z rodu Gilmoreovcov sa vyznačujú tým, že zdanlivo skáču z témy na tému, prípadne hovoria úplne o niečo inom ako ostatní. Táto črta je predovšetkým charakteristická pre Lorelai, ktorá zo seba dokáže chrliť vetu za vetou alebo utrúsiť poznámku, ktorá vôbec nesúvisí so zvyškom rozhovoru. Navyše je často veľmi ironická, až cynická. Uznávame, že pre dej to nie je až také podstatné, avšak vo veľkej miere to dokrešľuje jej charakter. Toto sa v mnohých prípadoch v slovenskom dabingu úplne vytratilo.

Uvedieme príklad z prvého dielu druhej série. Na konci prvej série požiadal Max Lorelai o ruku a venoval jej 1000 žltých sedmokrások. V scéne, ktorá je predmetom kritiky, kráča Lorelai po ulici s Rory. Všade naokolo sú ľudia so sedmokraskami v rukách, dokonca aj Rory jednu drží a rozpráva sa s mamou.

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	You should get married in Italy.	Mali by ste sa zobrať v Taliansku.
LORELAI:	All the way from home, same topic. There's tons of stuff going on in the world. Big stuff.	Ó, to je strašne ďaleko, čo keď sa tu zatiaľ stane niečo strašné?
RORY:	Like?	Napríklad.
LORELAI:	Balkans.	Zemetrasenie.
RORY:	That was ages ago. Read a paper.	To nehrozí, čítaj noviny.
LORELAI:	Ugh. They make my hands black.	Zašpiním si ruky.
RORY:	Oh! You should walk down the aisle to Frank Sinatra with a huge bouquet of something that smells really good.	Oh, na svadbe by ti mal spievať Frank Sinatra a mala by si mať obrovskú voňavú kyticu.
LORELAI:	Pot Roast.	Nádhera.
RORY:	And you should wear a long veil with your hair up.	A dlhý závoj a vlasy nahor.
LORELAI:	Ugh, I'll take any other subject in the world for two hundred Alex.	Och, dám ti dve stovky, ak zmeníme tému.
RORY:	Why don't you want to think about this?	Prečo o tom nechceš rozmýšľať?

LORELAI:	Because I haven't made my mind up about the yes or no part, so I don't want to start fantasizing about dresses and flowers or doves and tulle until I do, so please change the subject.	Pretože ešte som sa ani nerozhodla, či sa vôbec chcem vydávať, takže nechcem začať fantazírovať o šatách a o kvetoch, alebo o hudbe, preto ťa prosím, zmeňme tému.
RORY:	I think the bridesmaids should be able to pick their own dresses.	Myslím si, že nevesta by si sama mala vybrať šaty.
LORELAI:	You know how on All in the Family when Edith would be yapping about something and Archie would pretend to make a noose and hang himself or shoot himself in the head?	Mám pre teba návrh. Keď bude táto téma aktuálna, poviem ti a môžeme ísť tie svadobné šaty vybrať spolu.
RORY:	Yeah?	Áno?
LORELAI:	I don't know. Something about this moment just made me think of that.	Takže s tým konečne prestaň.

Ako vidíme, v preklade sa nachádza hneď niekoľko problémov. Prekladateľ v prvom rade nepochopil, na čo sa viaže Lorelaina replika „*all the way from home*“, od čoho sa prirodzene odvíja zvyšok komunikácie, ktorá na nás pôsobí trochu nelogicky. Ďalší problém nastáva, keď Rory hovorí o Frankovi Sinatrovi a kytici, pričom, ako sme už spomínali, jednu nesie v ruke a keď hovorí o „*something that smells really nice*“, pozrie sa na ňu, čím naznačuje, o čo ide. Prekladateľ to preložil ako voňavá kytica, čím vlastne znemožnil adekvátny preklad odpovede, ktorá nasledovala, a ubral tak postavu na jej charakteristickej črte – nevyspytateľnosti a potrebou vždy všetko okomentovať, väčšinou nevhodne. Z celej scény je jasné, ako veľmi sa Lorelai nechce o svadbe rozprávať ani o nej uvažovať, čo je v slovenskom preklade značne zmiernené. Ďalej si nevieme celkom dobre vysvetliť, prečo prekladateľ preložil „*bridesmaids*“ ako „*nevesta*“. Je predsa prirodzené, že nevesta si šaty vyberie sama a replika tak vyznieva nelogicky. V tejto prvej ukážke dialógu sa navyše stretávame hneď s dvoma kultúrnymi referenciami. Prvú prekladateľ úplne vynechal a zmenil tým celú atmosféru konverzácie, čo sa nakoniec odrazilo aj v rozdielnej intonácii dabingových herečiek, druhú prispôbil. Preklad sa nám zdá byť primeraný, ale v našom riešení sa pokúsime narážku na televíznu hru ponechať. Scénu navrhujeme preložiť nasledovne:

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

Postava	Slovenské znenie
RORY:	Mali by ste sa zobrať v Taliansku.
LORELAI:	Bože, odkedy sme vyšli! To sa vo svete nič iné nedeje?!
RORY:	Napríklad?
LORELAI:	Vojna na Balkáne.
RORY:	Dávno skončila. Nečítaš noviny?
LORELAI:	Nie. Farbia mi ruky.
RORY:	Och! Cestou k oltáru by mal hrať Sinatra a v ruke by si mala mať obrovskú kyticu niečoho fakt voňavého.
LORELAI:	Roštenky.
RORY:	A tiež by si mala mať závoj a vypnuté vlasy.
LORELAI:	Bože, poprosím akúkoľvek tému za päťsto!
RORY:	Prečo o tom nechceš rozmýšľať?
LORELAI:	Lebo ani neviem, či sa vôbec chcem vydávať, a kým sa nerozhodnem, nechcem snívať o šatách, či kvetoch, hudbe či tyle, takže, prosím, zmeňme tému.
RORY:	Podľa mňa by si mali družičky samy vybrať šaty.
LORELAI:	V jednom seriáli vždy keď začala ženská kvákať, jej manžel si akože uviazal slučku alebo sa odstrelil. Vieš, na čo myslím?
RORY:	Áno?
LORELAI:	Z nejakého dôvodu som si na to teraz spomenula.

3.2 Gestikulácia a mimika hercov

Ďalším dôležitým faktorom pri preklade seriálových replík je gestikulácia hercov. Ak prekladateľ nevenuje dostatočnú pozornosť obrazu a pri preklade pracuje predovšetkým so scenárom, môže mu ujsť významový kontext repliky, ktorá vstupuje do vzťahu s predmetmi alebo javmi na „scéne“. K nezhode medzi obrazom a „zvukom“ došlo aj v seriáli Ženy z rodu Gilmorovcov.

Prvý príklad (2. séria, 10. diel):

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	Hey, how's Sookie doing in there?	Čo robí Sookie?
LORELAI:	Ah, well, she's paper bagging it.	Balí veci do vrecúšok.
RORY:	What?	Čože?
LORELAI:	You know...	Vieš.

V uvedenej scéne sa v hoteli Independence Inn pripravuje večera, na ktorú sú pozvaní obyvatelia mesta. Sookie je v kuchyni a varí. Je dosť poplašená a pred podobnými akciami zvykne byť veľmi nervózna. Rory a Lorelai sa stretnú v hotelovej hale a rozprávajú sa o tom, ako sa Sookie má. Po tom, ako Lorelai povie „*You know...*“, začne rýchlo dýchať do imaginárneho papierového vrecúška. S týmto javom sme sa stretli už v mnohých amerických filmoch aj seriáloch. Údajne to pôsobí upokojujúco. Slovenský divák však nechápe, čo a hlavne prečo Lorelai robí to, čo robí, pretože v dabingu odznelo, že Sookie „*niečo do vrecúšok balí*“. Slovné spojenie „*to paper bag it*“ navyše nie je spisovné, čo nám prenecháva voľnejšiu ruku pri preklade a môžeme si vymyslieť aj tvar, ktorý sa u nás bežne nepoužíva, pretože následne bude aj tak divákovi poskytnuté vysvetlenie. Repliky navrhujeme preložiť nasledovne:

Postava	Slovenské znenie
RORY:	Ako je na tom Sookie?
LORELAI:	Nuž... sáčkuje to.
RORY:	Čože?
LORELAI:	Veď' vieš...

Uvedieme ešte jeden príklad, ktorý sa objavil z prvej časti prvej série. Rory príde za Lorelai do hotela a chce si vziať poštové známky. Na sebe má hrubý, dlhý, veľký a neforemný vlnený sveter:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
LORELAI:	Take them. What's with the muumu ?	Vezmi si ich. A kde máš tie zo včera ?

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

RORY:	Stop...	Prestaň.
LORELAI:	No, I'm just saying, you couldn't find one made of metal in case anyone has X-ray eyes?	Nie, len som chcela povedať, že by si mohla vedieť, kam čo položíš.
RORY:	And now we say goodbye.	Fajn, tak zbohom.

V uvedenej scéne stojí Lorelai oproti Rory a ako hovorí „muuumuu” (typ tradičného havajského voľného oblečenia), prechádza rukou popred Rory, čím veľmi presne naznačuje, o čom hovorí. V slovenskom preklade je však po celý čas reč o známkach. V anglickom origináli ide evidentne o ironickú poznámku, ktorou Lorelai podpichuje Rory kvôli tomu, čo si obliekla. Túto pasáž navrhujeme preložiť nasledovne:

Postava	Slovenské znenie
LORELAI:	Vezmi si ich. Čo to máš za skafander .
RORY:	Prestaň.
LORELAI:	Nie, prepáč. Kovový by sa nenašiel? Keby mal náhodou niekto röntgenové oči.
RORY:	Maj sa, mami.

4 PREKLAD REÁLIÍ, ODKAZOV NA KULTÚRU A ICH (NE)PRISPÔSOBENIE

Je všeobecne známe, že každá krajina má svoje zvyky, tradície, špecifický humor, odlišné kultúrne dedičstvo a dejiny. Naše vnímanie sveta a reality je späté s prostredím, v ktorom žijeme.

To, čo je nám tak veľmi blízke a prirodzené, sa však paradoxne najťažšie prekladá. Prvým a zároveň najdôležitejším krokom pri preklade je vedieť tieto špecifiká v preklade identifikovať, čo však nie je každému prekladateľovi blízke. Vo svojom príspevku *Znalosť pozadia a pragmatická ekvivalencia* to spomína aj Ludovít Petraško: „*Hintergrundwissen*, neznalosť pozadia, reálií, súvislostí, neschopnosť identifikovať narážky, slabina nejedného prekladateľa má pôvod v neoboznámenosti, ak nie nezaujme o kultúru príslušnej krajiny“ (2008, s. 74). Vlastne ani nejde o preklad reálií za každú cenu doslovne alebo úplne, skôr je dôležité to, aby preklad vyvolal v divákovi rovnaký pocit a dojem, ako vyvolal v našom prípade u anglicky hovoriaceho diváka.

Seriál *Ženy z rodu Gilmoreovcov* je presýtený reáliami (či už vlastnými alebo cudzími) a kultúrou. Postavy (predovšetkým Lorelai, Rory a Lane) často spomínajú filmy, seriály, knihy, skupiny a osobnosti, ktoré pre nich predstavujú určité symboly alebo prototypy charakterov. Cez ne potom definujú a opisujú veci a situácie, ktoré ich obklopujú. V nasledujúcich podkapitolách si priblížime jednotlivé prekladateľské problémy.

4.1 Reálne osobnosti a fiktívne postavy

Pozrime sa spoločne na prvý príklad. Odznel hneď v prvom diele prvej série. Rory prijali na Chilton, no ona o tom ešte nevie. Lorelai a Sookie sa tvária veľmi natešene a miesto toho, aby jej to Lorelai povedala, podá jej tašku, z ktorej vyberie krátku károvanú sukňu. Rory nie je celkom jasné, o čo ide, a tak sa opýta:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	I'm gonna be in a Britney Spears video?	Ideme na maškarný ples?

Rory jednoznačne naráža na prvý videoklip od Britney Spearsovej, ktorý bol nakrútený k piesni ... Baby One More Time, v ktorom speváčka tancuje na školskej chodbe v školskej uniforme. Z Rorinho výrazu tváre je jasné, že len tak tápa, že je plná očakávaní a zrejme to ani veľmi nemyslí vážne. Navyše je herečke celý čas jasne vidieť na ústa. Myslíme si, že zachovať túto narážku nie je problém ani v slovenčine, a preto navrhujeme nasledovný preklad:

Postava	Slovenské znenie
RORY:	Budem robiť komparz Britney Spearsovej?

Ďalší príklad je zo štvrtého dielu prvej série. Lorelai a Drella sa v tejto časti rozprávali o tom, akú hudbu má Drella na harfe hrať. Lorelai jej skladby od väčšiny hudobných interpretov nedovolila a Drella z toho bola pomerne frustrovaná. Keď šla Lorelai zas okolo, opýtala sa jej nasledujúcu vec:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
DRELLA:	Hey what do you think about Pat Benatar?	Čo si myslíš o Vanesae-Maeovej?
LORELAI:	Great idea, can she play the harp?	Jedna kuchárka nám nestačí?

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

Pat Benatar je americká speváčka, ktorá vyhrala mnohé ocenenia. U nás je však málo známa, preto považujeme substitúciu za Vanessu-Mae za prijateľnú. Je tu však aj možnosť ponechať meno pôvodnej speváčky, slovenský divák by si tak možno rozšíril obzory. Problém sa vyskytol v druhej vete. Nech sa pozrieme na tento úryvok ako celok z akéhokoľvek uhla, slovenský preklad nedáva zmysel. Rozhovor navrhujeme preložiť takto:

Postava	Slovenské znenie
DRELLA:	Čo si myslíš o Vanese-Maeovej (Pat Benetarovej) ?/Čo by si povedala na Vanessu-Mae (Pat Benetar) ?
LORELAI:	Super (nápad), vie hrať na harfe?

4.2 Hudba

Uvedený príklad je z prvej série (16. diel):

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RICHARD:	Yes, Chuck Berry. He was all the rage when I was in school.	Áno, Chuck Berry práve letel, keď som študoval.
LORELAI:	So we're talking pre-'My Ding-A-Ling' ?	Bolo to skôr ako Jingle Bells ?
RICHARD:	I believe I am.	Myslím, že áno.

Ako môžeme vidieť, problém nastal v druhej replike. Prekladateľ zamenil u nás neznámu pesničku za známu. Problém spočíva v tom, že každý vie, že táto pieseň je pomerne stará (vyšla v roku 1857), čiže Richard nemohol chodiť do školy skôr, ako táto pieseň vyšla. Navyše ju nezložil Chuck Berry. Konverzácia pôsobí veľmi nelogicky a zavádzajúco. Navyše zo slovenského dabingu sa vytratil dôvod, pre ktorý sa Lorelai tak veľmi čuduje, že jej otec obľubuje Chucka Berryho. Pieseň *My Ding-A-Ling* mnohí kvôli dvojsmyselnému textu považovali za kontroverznú a nevhodnú a speváčkovi naštrbila reputáciu. Mnohé rádiá ju dodnes odmietajú hrať. Slovenský divák toto ale nemôže vedieť. Schvaľujeme teda, aby sa replika obmenila, ale význam by mal ostať zachovaný. Z tohto dôvodu navrhujeme nasledovný preklad:

Emília Borzová

Postava	Slovenské znenie
RICHARD:	Áno, bol v kurze, keď som chodil na školu.
LORELAI	Číže skôr, ako vydal tú ohavnosť?
RICHARD:	Myslím, že áno.

4.3 Jedlo

V seriáli Ženy z rodu Gilmoreovcov sme sa stretli aj s prekladom názvov jedál. Všimli sme si, že bez ohľadu na to, aké sladké pečivo Lorelai a Rory konzumovali v anglickom origináli, v slovenskom dabingu odznelo vždy slovo „šiška“:

(2. séria, 7. diel)

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	We'll have two muffins please.	Dve šišky, prosím.

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
MICHEL:	And a meringue cookie .	A jednu šišku.

(2. séria, 15. diel)

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	Well, what do we do? Resort to doughnuts .	Tak čo, dáme si šišky?

Myslíme si, že prekladateľ mohol byť v tomto prípade kreatívnejší a dať každej sladkosti iné meno. Všetky tieto potraviny sú už niekoľko rokov známe aj u nás. V tomto prípade nejde vyslovene o chybu, len si myslíme, že prekladateľ mohol pri preklade zvoliť nasledujúce varianty: „*muffin*“ navrhujeme ponechať (muffiny sú u nás známe a obľúbené, v obchodoch predávajú špeciálne formy na ich prípravu), „*cookie*“ navrhujeme preložiť ako „*sušienka*“ a „*doughnut*“ navrhujeme ponechať ako „*šiška*“. Pod týmto označením sa dajú zakúpiť aj v našich supermarketoch. Slovník ponúka aj alternatívy ako venček a pampúch. Nepovažujeme ich však za funkčné.

4.4 Iné

Rory a Dean sa hádajú. Dean sa ju snaží všemožne presvedčiť, nech sa už toľko neučí (dokonca sa ponúkne, že s ňou pôjde do kníhkupectva a bude tam hodiny sedieť, kým si ona bude obzerať knihy), ale Rory je neoblomná a navrhne alternatívu:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
RORY:	How about tonight? We can get a pizza and go on Amazon . You'll be just as bored watching me ordering books, I promise.	A čo večer? Dáme si pizzu a pôjdeme na Amazonku , budeš sa nudiť ako v kníhkupectve.

Predpokladáme, že v tom čase u nás nebol rozšírený ani nákup kníh cez internet, a tým pádom je možné, že internetový obchod Amazon nebol známy. V takom prípade sa dajú aplikovať dva postupy: buď sa ponechá názov, alebo sa substituuje vhodným pojmom tak, aby bola zachovaná intencia. Riešenie, ktoré zvolil prekladateľ, považujeme za nevhodné až klamlivé, keďže našinec si pod pojmom „*Amazonka*“ pravdepodobne predstaví juhoamerický veľtok. Ponúkame nasledujúce riešenia:

Postava	Slovenské znenie
RORY:	A čo večer? Dáme si pizzu a pôjdeme na Amazon . Objednávanie kníh na internete ti bude pripadať rovnako nudné, sľubujem. / Dáme si pizzu a ja budem objednávať knihy/nakupovať cez internetu. Budeš sa nudiť ako v normálnom kníhkupectve, sľubujem.

V ďalšom príklade sa spoločne pozrieme na repliku, ktorá odznela v prvej sérii (11. diel):

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
EMILY:	A mistake is when you throw out your credit card bill - a mistake is when you forget to RSVP to a dinner party - a mistake is when the gardeners miss trash day and the barrels are full for a week. This my girl, was not a mistake! Do you even know this man?	Chyba je, keď odhodíš svoju kreditnú kartu, keď si zabudneš doniesť príbor na párty , keď smetiari neodvezú smeti a kontajnery sú plné celý týždeň. Toto, moja drahá, nebola chyba. Poznáš vôbec toho muža?

RSVP je francúzska skratka pre „*répondez s'il vous plaît*“ („*prosím, odpovedzte*“) a píše sa na pozvánky na spoločenské udalosti a podujatia (oslavy, plesy a i.). Ani v tomto prípade prekladateľ nevenoval reáliám dostatok pozornosti, navyše poskytol riešenie, ktoré si všimne aj nepozornejší divák. Je predsa nezvyčajné, ak nie až spoločensky neprípustné, aby si hostia na večierky nosili vlastné príbory. Správne by mal preklad znieť takto:

Postava	Slovenské znenie
EMILY:	Chybou je, keď vyhodíš výpis z kreditky, keď nepotvrdiš účasť na večierku , keď záhradník prepásne odvoz smetí/keď smetiari neodvezú smeti a kontajnery sú plné celý týždeň. Toto, dieťa moje, nebola chyba! Poznáš vôbec toho muža?

4.5 Špeciálne prípady

4.5.1 Citáty a porekadlá

V seriáloch sa často objavujú aj citáty zo známych diel a rôzne porekadlá typické pre východiskovú kultúru. Inak tomu nie je ani v prípade seriálu *Ženy z rodu Gilmoreovcov*.

Platí pravidlo, že ak bolo citované dielo preložené do slovenčiny, použije sa už publikovaný preklad, pretože má umeleckú hodnotu (najmä pokiaľ ide o veršované diela, ktoré majú určitý rytmus, rým a výraz), ide o tzv. pamäť prekladateľských riešení. Ak ide o citáty z audiovizuálnych diel, nastáva problém, pretože mnoho z nich bolo nadabovaných len do českého jazyka. V takomto prípade navrhujeme preložiť český preklad pôvodnej repliky do slovenčiny, aby ju slovenský divák vedel identifikovať a správne priradiť k dielu, v ktorom odznela.

Taktiež platí, že ak v cieľovom jazyku existuje ekvivalent porekadla alebo prastiky použitého vo východiskovom jazyku, tak sa použije.

Nasledujúci príklad je zo šiesteho dielu druhej série. Rory a Dean sa učia tancovať spoločenský tanec, ale veľmi im to nejde. Dajú si prestávku a Rory hovorí Lorelai a Christopherovi o tom, ako sa im nedarí a ako ich v jednom bode slečna Patty posadila do kúta. Lorelai jej na to odpovedá takto:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
LORELEI:	Hey! Nobody puts Baby in the corner.	Hej! Nebudeš stáť v rohu!

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

Ide o veľmi známu repliku z filmu *Hriešny tanec*, ktorý je aj u nás známy a dodnes veľmi populárny, pozná ho doslova každý. Vzhľadom na kontext by aj slovenský divák pochopil, na čo Lorelai naráža, keby v slovenskom preklade odznela replika z filmu. Keďže tento film bol nadabovaný len do českého jazyka, navrhujeme nasledujúce riešenie:

Postava	Slovenské znenie
LORELAI:	Hej! Bejby nebude sedieť v kúte!

Ďalší príklad sa zaoberá prekladom príslovia (7. diel 2. séria):

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
H. MASTER:	Like mother, like daughter.	Aká matka, taká dcéra.

Rovnaké príslovie tvorí aj názov spomínaného dielu. V oboch prípadoch bolo preložené tak, ako je uvedené vyššie. Profesionálny prekladateľ vie, že príslovie východiskovej kultúry sa nahradí zodpovedajúcim príslovím cieľovej kultúry, ak je v nej k dispozícii. Toto neprofesionálny prekladateľ nevie, a tak prekladá len slová. Takúto chybu si divák bezpochyby všimne, pretože „príslovie“ na neho pôsobí neprirodzene a umelo. V obidvoch prípadoch malo byť použité slovenské príslovie: „*Aká matka, taká Katka*“.

4.5.3 Prezývky a dvojmyselné narážky

Každá kultúra má vlastný systém vytvárania prezývok a vlastný humor. Preložiť tieto prvky je obzvlášť náročné, pretože kvôli lexike sa to nie vždy dá. Občas je to dokonca nemožné a vtipy a dvojzmysly sa musia nahradiť úplne inými, pre nás prirodzenejšími variantmi, prípadne sa musia úplne vypustiť.

Uvedený príklad je zo siedmej časti druhej série. Tento raz sa pozrieme na to, ako si prekladateľ poradil s dvojmyselnou narážkou:

Postava	Anglické znenie	Slovenské znenie
LORELAI:	Ah, thank God! You brought Bert.	Á, super! Máš aj Berta.

Emília Borzová

LUKE:	Right here.	Tu je.
LORELAI:	My men, follow me.	Si môj záchranca.
LUKE:	By the way, you do tell people that you're the one that named my toolbox, right?	Vravíš aj ostatným, že voláš môj kufrík s náradím Bert?
LORELAI:	Toolbox, dirty.	To nehrozí, čítaj noviny.
LUKE:	Oh geez.	Bože.

Luke prišiel za Lorelai do hotela opraviť pódium. V ruke má kufrík s náradím, ktorý sa stane predmetom slovnej hračky. Tá sa však do slovenského dabingu nedostala. Nemyslíme si však, že je nutné preklad o tento vtíp ochudobniť, pretože je preložiteľný. Navrhujeme takéto riešenie:

Postava	Slovenské znenie
LORELAI:	Vďaka bohu! Priniesol si Berta.
LUKE:	Tu je.
LORELAI:	Poklad! Pod'.
LUKE:	Počuj, hovoríš ľuďom, že moje náradie si pokrstila ty, však?
LORELAI:	Náradie, och, Luke.
LUKE:	Kriste! / Moje nervy!

ZÁVER

Prekladatelia seriálových replík si musia uvedomiť, že charakter postáv je výlučne definovaný spôsobom, akým komunikujú so svojím okolím. Audiovizuálne diela neposkytujú priestor na opisy, ide o dramatický text, preto je obrazová a zvuková stránka neoddeliteľnou súčasťou prekladu replík a dovoľme si tvrdiť, že aj jednou z najdôležitejších. Ak ju prekladatelia pri práci nezohľadňujú, výsledné slovenské znenie je značne ochudobnené a postavy strácajú typické charakterové črty. Na obrazovkách sa odvíja scéna, ktorá však nie celkom korešponduje so slovenským znením a z pôvodne ironickej poznámky sa stáva neutrálna odpoveď.

V analyzovaných častiach sa vyskytuje priveľa chýb. Myslíme si, že to súvisí naj-

mä s prístupom objednávateľov prekladov (televízií) k prekladateľskej praxi. Teoretické práce venované prekladu replík audiovizuálnych diel takmer neexistujú, čo považujeme za veľkú chybu. Myslíme si, že je nutné sa tejto problematike začať venovať, pretože množstvo seriálov, ktoré k nám prúdi zo západu, je enormné. Nekvalitným prekladom znehodnocujeme prácu tvorcov a ochudobňujeme pôvodné dielo.

Kvalita slovenského dabingu sa postupne zhoršuje a je nutné, aby čím skôr došlo k zmene. Dúfame, že naša práca bude motiváciou pre ďalších prekladateľov a prispeje tak k zlepšeniu kvality prekladov seriálových replík na Slovensku.

PRAMENE

Gilmore Girls. Amy Sherman-Palladino. The Complete First Season. 2000-2001. The WB Television Network. 4. máj 2004. DVD.

Gilmore Girls. Amy Sherman-Palladino. The Complete Second Season. 2001-2002. The WB Television Network. 7. december 2004. DVD.

Ženy z rodu Gilmoreovcov. Amy Sherman-Palladino. 1. séria. TV Doma. 2. január – 24. január 2012.

Ženy z rodu Gilmoreovcov. Amy Sherman-Palladino. 2. séria. TV Doma. 2. február – 29. február 2012.

LITERATÚRA

Jingle Bells. In: Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online]. [cit: 17. marca 2012]. Dostupné na internete: <http://en.wikipedia.org/wiki/Jingle_Bells>.

KENÍŽ, Alojz: *Preklad ako hra na invariant a ekvivalenciu*. Bratislava : AnaPress, 2008. 96 s. ISBN 978-80-89137-38-1.

My Ding-A-Ling. In: Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online]. [cit: 17. marca 2012]. Dostupné na internete: <http://en.wikipedia.org/wiki/My_Ding-a-Ling>.

PETRAŠKO, Ludovít: Znalosť pozadia a pragmatická ekvivalencia. In: *Čo je (ešte) preklad: zborník prednášok*. Bratislava : AnaPress, 2008. s. 69 – 78. ISBN 978-80-89137-43-5.

RSVP (invitations). In: Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online]. [cit: 23. marca 2012]. Dostupné na internete: <[http://en.wikipedia.org/wiki/RSVP_\(invitations\)](http://en.wikipedia.org/wiki/RSVP_(invitations))>.

TANNEN, Deborah: „*Did You Catch That? Why They're Talking as Fast as They Can.*” The Washington Post. [online]. 5. január 2003. [cit: 21. marec 2012]. Dostupné na internete: <<http://www9.georgetown.edu/faculty/tannend/catchthat.html>>.

VLIKOVSKÝ, Ján: Čo už nie je preklad?. In: *Čo je (ešte) preklad: zborník prednášok*. Bratislava : AnaPress, 2008. s. 9 – 22. ISBN 978-80-89137-43-5.

RESUMÉ

This paper analyzes the translation of the first two seasons of the *Gilmore Girls*. The author focuses on the problems and criteria that translators have to consider when translating audiovisual works of art. The author specifically deals with the visual aspect which is an inseparable part of the whole. The paper also deals with the translation of foreign elements, book and movie titles and their references, quotations and puns. Apart from providing a review, the author offers her own solutions to the specific translation problems.

Mgr. Emília Borzová
Hviezdoslavova 414
052 01 Spišská Nová Ves
emiliaborzova@gmail.com